

SEROL TEBER'İN YAŞAMI VE ESERLERİ ÜZERİNE

Erhan Nalçacı

Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Fizyoloji Anabilim Dalı
nalcac@medicine.ankara.edu.tr

Ekin Şen

Lisans Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi,
Psikoloji Bölümü

ÖZET

Bu yazıda 1938-2004 yılları arasında yaşamış ve bir çok eser vermiş, yakın tarihimizin önemli aydınlarından Serol Teber'in eserleri tarihsel bir dönemlendirme içinde değerlendirilmiştir. Teber, 1975 sonrası maddecî diyalektik yöntemle Türkiye'de aydınlanma mücadelesine önemli kat-kılar yapmıştır. 1980-89 aralığında barış mücadelesine dahil olan Teber bu konuda eserler üretmiştir. 1989 sonrası sosyalist ülkelerdeki karşı-devrimden etkilenmiş, yaşadığı hayal kırıklığı Teber'i Frankfurt Okulu'nun karamsarlığına sürüklemiştir.

Anahtar kelimeler: Serol Teber, Serol Teber'in eserleri, Serol Teber'in yaşamı

THE LIFE AND WORKS OF SEROL TEBER

ABSTRACT

In this article, the works of Serol Teber, who lived between the years of 1938-2004 and who has been among the important intellectuals of our recent history, have been reviewed within a historical periodization. Teber made important contributions to the struggle for enlightenment in Turkey using the dialectical materialist method. Teber, who was involved in the struggle for peace between 1980-89, created works on this topic. He was affected by the counter revolutions in socialist countries after 1989, and the disappointment he suffered dragged him to the pessimism of the Frankfurt School.

Key words: Serol Teber, works of Serol Teber, life of Serol Teber

12 Eylül 1980 darbesi sonrası askeri rejim altında ve solun dağıldığı dönemde Türkiye'ye dışarıdan bir ışık sızdı. Serol Teber'in Almanya'da yazdığı *Davranışlarımızın Kökeni* (1975), *Doğanın İnsanlaşması* (1980) ve *İlk Toplamların Değişimleri* (1985) kitaplarının Türkiye'de basılması birbirini izledi. O yıllarda bugünkü gibi kitapçı rafları popüler bilim kitapları ile dolu değildi. Oysa bu üç kitap, birer popüler bilim derlemesi olmasının yanı sıra, bugünkü kitapların çoğunda açık veya gizli olarak bulunan idealist, metafizik öğeleri içermiyor, doğanın ve toplumun değişiminin Marksist bir genellenmesini sunuyordu. Diyalektik materyalizmi, o günlerde geriye çekilmiş ama 1960'lardan itibaren büyük bir atılım yapan Türkiye solunun yaptığı çevirilerden öğrenmek mümkündü. Buna karşılık o güne kadar, Hikmet Kıvılcımlı'nın kendine özgü denemelerini saymazsak, böyle bir siyasi kültür örneğiyle pek karşılaşılmamıştı.

1980'li ve sonra Sovyetler Birliği'nin bir karşı devrimle çözüldüğü 1990'lı yıllarda bu kitapları eğitim materyali olarak kullandık. Belki pek çok gencin dönüşümünde bunlar okuduğu ilk kitaplar oldu. Diyalektik materyalizmin soğrulduğu bu kitaplar çoğu yabancı dillerden yüzlerce kaynağın taranması ile oluşturulmuştu. Nazım Hikmet'in şiirleriyle süslenmiş bu eserler bizim bugün Madde, Diyalektik ve Toplum (MDT) ile oluşturmaya çalıştığımız sonsuz sayıda fenomenin birbiriyle ilişkisi, dönüşümü, oluşumuna ilişkin bütün anlatının Türkiye'de ilk örnekleriydi. Bugün MDT'yi çıkaranlar çok sa-

yadaki köklerinden birini bu kitaplarda buluyorlar.

Serol Teber'e ilişkin hazırladığımız bu dosya ona olan şükran borcumuzun bir işareti olarak görülmelidir. Eserlerinin tama yakın bir listesini oluşturmaya, mümkün olduğu kadar bir yaşam öyküsünü derlemeye çalıştık. Yaşamının bir bütün oluşturmadığını, o dönemde solun büyük geri çekilişi ile Teber'in de geri çekildiğini ve çok farklı bir mecraya sürüklendiğini fark ettik.

Birçok eser vermiş bir yazar olmasına karşılık yaşam öyküsü hiçbir yerde bütünlüklü olarak anlatılmıyordu. Bunun birçok nedeni olabilir, ama en azından Almanya'da yaşamını sürdüren ailesinin bilgi verme konusunda isteksiz olması bu nedenlerden birisiydi. Çeşitli engellere rağmen farklı dönemlerinde topluma farklı şekillerde etki etmiş ve kamuya mal olmuş Teber'in eserlerini ve bununla ilişkili yaşamını olabildiğince derlemeye çalıştık.

Bize bu konuda en fazla yardımcı olan, kendi tanıklıklarının dışında Teber'i tanıyan dostları ile de görüşerek bazı bilgileri aktaran Cemil Fuat Hendek'e teşekkürlerimizi sunuyoruz¹. Ayrıca yardımını esirgemeyen Hamdi

¹ Cemil Fuat Hendek: Ankara'da doğdu-büyüdü. 4,5 yaşında okula başladı, 1962'de TED'den mezun olup, İstanbul'a Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'ne (şimdiki Mimar Sinan Üniversitesi) gitti. Bir yıl Bedri Rahmi atölyesinde misafir öğrencilikten sonra, Dekoratif Sanatlar Bölümü'nden yüksek lisansla mezun oldu. Tiyatro Dekorları ve Kostümografi Bölümü asistanı olarak akademide kaldı. Akademisyen olmasına, doktora

Maskar ve Oğuz Gemalmaz'a teşekkür ediyoruz.

SEROL TEBER'İN YAŞAMINA İLİŞKİN NOTLAR

Teber 5 Ağustos 1938'de Kadıköy'de doğdu. Ailesi ile ilgili olarak yukarıda bahsettiğimiz neden-den dolayı yeterli bilgiye ulaşamadık, fakat babasının Kuşdili'nde deniz motoru ustası olduğunu, hatta atölyesinde yapılan bir tekneyi dışarı çıkaramadıkları için atölyenin duvarını yıkmak zorunda kaldıklarına ilişkin bir anı bize aktarıldı. Ne yazık ki annesinin kim olduğu ve İstanbul'a nere-den geldiklerini öğrenemedik.

Teber'in Haydarpaşa Lisesi'nden mezun olduğunu biliyoruz, kitaplarının tanıtım kısmında değindiği gibi o bir Kadıköylüydü. Liseden hangi yıl mezun olduğunu ve İstanbul Tıp Fakültesine hangi yıl kayıt yaptırdığını ve bitirdiğini de tam olarak bilmiyoruz. Mezuniyet ve kayıt arasında, keza eğitim esnasında boşluklar olabilir. Yine de tarihsel dönemlerle bağlantısını kurabilmek için 1956 civarında liseyi bitirdiğini ve İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne başladığını, 1962-63 aralığında tıp fakültesinden mezun olduğunu ve yine bu yıllarda aynı Tıp Fakültesi'nde nöropsikiyatri uzmanlığına başladığını tahmin edebiliriz. Mezuniyetle uzmanlık arasında pratis-yen hekimlik yapıp yapmadığını bilmiyoruz, ama o yıllarda henüz mecburi hizmet yükümlülüğü bulunmuyordu. Dolayısıyla 1960'ların sonuna doğru nöropsikiyatri uzmanlığını almış olmalıdır. 1973 yılına kadar nöroloji ve psikiyatri disiplinleri aynı kürsü bünyesinde bulunmakta ve uzmanlık alanı nöropsikiyatri olarak tanımlanmaktaydı (Azkurs, 2019).

Bu dönemde siyasi yaşamına ilişkin bazı notlar edindik, ama zaten yaşamının örtülen kısmı siyasi olanıydı. Doğrulama şansımızın olmadığı bilgilere göre, Teber önce CHP üyesi oluyor, sonra bir CHP kongresinde bir arkadaşıyla birlikte kızarak kongreyi terk ediyorlar ve Türkiye İşçi Partisi'ne(TİP) üye oluyorlar. Önemli tanıklıklara göre 1960'ların sonuna doğru Teber Birinci TİP'in üyesi oluyor. Ancak bilindiği gibi TİP, özellikle 1968'den sonra yükselen Milli Demokratik Devrim (MDD) yanlısı üyelerini tutamaz ve bir kısım üyesini ihraç etmek zorunda kalır. Teber de MDD yanlısıdır ancak bir ikinci dalga ile ihraç edilmeden 12 Mart faşizmi gelir, TİP kapatılır. Teber ise 1971'de Almanya'ya hekimlik yapmak üzere TİP üyesi olarak geçer. O dönemde Almanya'ya yoğun bir emek gücü göçü gerçekleşmektedir, Teber'in yeni

bir yaşam kurmak için mi, yoksa siyasi nedenlerle mi göç ettiğini bilmiyoruz.

Almanya'ya gitmeden önce Semra hanımla evlendiğini ve 1969'da Doğu'nun dünyaya geldiğini öğreniyoruz. Tam olarak zaman dizinini bilmemekle birlikte Teber ailesiyle birlikte Federal Almanya'ya göçüyor².

Almanya'da Langenfeld Psikiyatri Hastanesi'nde, sonra Düsseldorf Üniversitesi'ne bağlı Landeklinik Viersen'de çalışıyor. Buralarda üstlendiği görevlerin mesleğindeki başarısının ürünü olduğu, yoksa Almanya'da bir yabancıyı kolay kolay bölüm şefi yapmadıkları söyleniyor.

O dönemde Teber'in Türkiye'den gelen solcu hekimlerle birlikte göçmen işçilerle ilgilendiğini, çoğu kez okuma yazması dahi olmayan işçileri aydınlatmaya çalıştıklarını, işçilere birçok siyasi kavramı ve tarihte yaşanan önemli dönüm noktalarını öğrettiklerini öğreniyoruz. Daha sonra İşçi Göçü ve Davranış Bozuklukları adlı kitabının başına şuna yazacaktır: *Beni aralarına alan, bana yepyeni dünyaların, yepyeni yaşam biçimlerinin yollarını gösteren Federal Almanya'daki yerli ve göçmen tüm kol ve kafa işçisi arkadaşlarıma...* (Teber, 1980). Belki de Teber işçi sınıfına dönük aydınlanmacı etkinliğe bu yoğun karşılaşma sonrasında başlamıştı.

Özellikle 1951 tutuklamalarından sonra uzun yıllar yeraltında sınırlı bir varlık gösteren Türkiye Komünist Partisi 1970'lerin başında Türkiye'de örgütlenmek üzere bir atılım başlatır. Türkiye işçi sınıfının bir kısmı artık Almanya'da yaşamaktadır ve TKP atılımı bu ülkede de kendini gösterir. TKP o dönem boyunca sosyalist ülkelerin dışında yasadışı bir siyasi parti olarak etkinliklerini sürdürmektedir.

Teber 1975 yılında TKP üyesi olur ve bir süre sonra Gelsenkirchen biriminin iki sekreterinden biri haline gelir. Sekreterlerden biri işçi üyelerden, Teber ise aydın ve öğrencilerden sorumludur.

O günlerde Federal Almanya'da işçi veya aydın olmasına bakılmaksızın bütün TKP üyeleri fabrika önlerinde çalışmaya giderlermiş. Fabrika önlerinde ayda bir kez Partinin yayın organı *Atılım*'ın satışı 1 Mark karşılığı yapılır, güncel olaylara göre bildiri dağıtımına çıkılmış. Bu etkinliklerden birinde Teber de polis tarafından gözaltına alınmış, adli işlem yapıldıktan sonra serbest bırakılmış.

Teber'in en tanınan kitabı olan *Davranışlarımızın Kökeni* TKP'ye girdiği yıl olan 1975'de Türkiye'de basıldı. Kitabın partiden bağımsız olarak kendi aydın inisiyatifiyle hazırlandığını düşünüyoruz. Almanya'da işçilerin eğitimine katılmasının aydınlanma çalışmalarında Teber'i teşvik ettiği ileri sürülebilir.

yapmış olmasına ve 32 yaşına dek tecil hakkı olmasına karşın, 1971'de askerliği tecil edilmeyerek, zorla askere alındı. Dönüşte de "kadro yok" bahanesiyle tekrar göreve kabul edilmeyince Almanya'ya gitti. TKP'li-lerle ilk tanışıklığı ise 1968'de olmuştu. 1974'de Almanya'ya gitmesinin hemen ardından da partiye katıldı. Orada sınıf hareketinde, sendikal mücadelede, o dönem fabrikalarda yükselen grevlerde aktif yer aldı. Bir yıllık parti okulundan geçti. Partinin o yıllardaki örgütlenmesinde profesyonel kadro olarak da çalıştı. 1980 darbesi sonrası polit büroyla ters düşerek görevden alındı. Glastnost-Perestrojka hezeyanlarına, Nabi Yağcı'ların sağ söylemlerine bayrak açtı ve... TBKP'nin kuruluşuna katılmayı reddetti. Ancak uzun bir aradan sonra 2012'de TKP'ye üye oldu.

2 Göçün gerçekleştiği dönemde doğu Almanya'da sosyalist bir yönetime sahip Alman Demokratik Cumhuriyeti ve batısında kapitalist bir ülke olan Federal Almanya Cumhuriyeti bulunuyordu

Davranışlarımızın Kökeni Türkiye’de sinir sistemine yaklaşımda materyalizmin ağırlık kazanmasında önemli bir rol oynadı. Rus-Sovyet materyalist sinir bilim geleneğindeki Şeçenov-Pavlov çizgisini yeni verilerle geliştirerek bir yöntem olarak Türkiyeli aydınlara sunmuş oldu. Ancak Rus-Sovyet materyalist sinir bilimi Pavlov’dan sonra Vigotski ve Luria ile bir önemli bir sıçrama daha yaşar, bazı mekanik yaklaşımlar aşılır (Üstün ve Nalçacı, 2017). Teber’in bir tercih olarak bir önceki dönemin davranışçılığına bağlı kaldığını düşünmüyoruz, daha çok soğuk savaşın en fazla hızlandığı bu yıllarda Sovyetler Birliği’nde basılan eserlere, örneğin Luria’nın eserlerine ulaşamamış olma olasılığı çok daha yüksek gözüküyor. TKP’nin bu bağlantıyı kurmak için So-vyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP) ile bir kanal geliştirmeye çalışmış olacağını hiç düşünmüyoruz. Olanak olmadığı için değil, öncelikli bir iş olarak görülmediğinden. Ayrıca an-ladığımız kadarı ile Teber İngilizce ve Almanca kaynakları rahatlıkla okuyabiliyor, fakat Rusça bilmemesi bir engel olarak karşısına çıkıyor.

1980’e geldiğimizde ise Teber’in *İşçi Göçü ve Davranış Bozuklukları* adlı önemli bilimsel çalışmasının TKP’nin yayınevi olan Konuk Yayınları’ndan basıldığını görüyoruz. 1983’te bu kitap Arbeitsemigration und Verhaltensstörungen adıyla Infograph Yayınevi tarafından Almanya’da da basılıyor. Bu kitap Teber’in TKP tarafından benimsenerek basılan ilk ve tek kitabı olmasının dışında, kapitalist sermaye birikiminin gereksinimleri doğrultusundaki emek gücü göçünün nasıl dramatik psikolojik sorunlar yarattığına dair çok önemli bir belge ve inceleme olma özelliğini halen koruyor.

PARTİDEN UZAKLAŞMA VE BARIŞ ÇALIŞMALARI

1980 askeri darbesini TKP’nin ilk anda faşist bir darbe olarak kabul etmemesi ve izlemeyi tercih etmesi, Almanya’da Parti saflarında bir bozulmaya yol açıyor. Teber’in de bu dönemde Parti’den uzaklaştığı söyleniyor. Ancak bu uzaklaşmanın ne anlama geldiğini, partiden kesinkes ayrı düşmesinin nasıl ve hangi yıl gerçekleştiğini bilmiyoruz. Bazı durumlarda komünist partilerinde bir üye eskisi gibi aktif değilse de, bir süre sonra aktifleşebileceği beklentisi ile üyeliğe son ve-rilmediği ve bağın korunmaya çalışıldığı bilinir. Bu konuda daha fazla tanıklığa gereksinimimiz bulunuyor.

Aynı zamanda 1980’ler Sovyetler Birliği’nde de siyasi ve ideolojik düzeyde birçok arızanın çıktığı yıllar olarak biliniyor ve birlikte çalıştığı kardeş partileri de geriye çekiyor. Bu kapsamlı konuya burada girmeyeceğiz, ancak barış mücadelesi ile ilgili kısma Teber’i anlamak için kısaca değinmek gerekiyor.

Sovyetler Birliği bir nükleer savaşın önlenmesi için her zaman emekçi halklara karşı sorumlu davranmıştı. Öte yandan dünyada yükseltilen barış mücadelesi bir süre sonra sınıf mücadelesinden kopma eğilimi göstermeye

başladı.

Teber’in bu dönemde partiden uzaklaşırken bir anlamda barış mücadelesine tutunmaya çalıştığı tahmin edilebilir. 1971’de Fransız hekimler tarafından kurulan ve sınıf mücadeleleri ile hiçbir şekilde alakası olmayan Sınır Tanımayan Hekimler’e ve 1980’de ABD’li ve Sovyet hekimlerce kurulan Nükleer Savaşın Önlenmesi İçin Hekimler (IPPNW)’e üye oluyor. Bu iki örgütün hangi aktivitelerine katıldığına ilişkin elimizde veri bulunmuyor. Ama barış için mücadele çaplı bir aydın olan Teber’in üretimlerine yansıyor.

Teber ve Özügül’ün *Barış ve Savaş Sorunu Üzerine - Albert Einstein Sigmund Freud Yazışması* adlı kitapları Yarı Yayınları’ndan 1984 yılında basılıyor. Teber’in *Nükleer Savaş ve Gezegenin Biyolojik-İklimsel Yıkımı* kitabı ise De Yayınevi’nden 1985 yılında yayımlanıyor. Ancak bu dönemin en ilginç ve hâlâ önemli bir Türkçe kaynak niteliğini taşıyan kitabı 1985’te yayınlanan Picasso oluyor. Bu kitapta Picasso dönemin siyasi olaylarının içinde sanatçı ve siyasi yönleriyle, özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası barış eylemcisi yönüyle ele alınıyor. O dönemde emperyalistler için Dünya Barış Konseyi üyelerinin komünistlerden farkı olmadığını hatırlatalım.

1980-90 aralığında önceki dönemin, yani Teber’in Almanya’da bir aydın sorumluluğu ile işçi sınıfı aydınlanmacılığında önemli bir işlev gördüğü yılların iki önemli ürünü çıkıyor. Yazının girişinde bahsettiğimiz *Doğanın İnsanlaşması* (1982) ve *İlk Toplamların Değişimleri* (1985) basılıyor. Bu kitapların Türkiye’de bilimsel dünya görüşünün oluşmasına nasıl katkı yaptığına daha önce değinmiştik. 12 Eylül Faşizmi sonrası Türkiye’de partili çevrelerin çıkarabildiği siyasi düzeyi düşük ama bilim ve sanat ağırlığı fazla olan dergilerde Evrim Kuramını savunan ve değişik yönleriyle ele alan yazıları da bu çerçevede değerlendirilebilir.

Bu arada Teber’de yeni bir damarın şekillendiği fark ediliyor. Yalçın Küçük’ün yaptığına benzer şekilde Türkiyeli aydınların kökleri ve tarihi ile ilgilenmeye başlıyor. Bu damar Türkiye’de materyalist dünya görüşünün gelişiminin tarihine evrilebilecekken ne yazık ki Teber’in sonraki döneminde kapıldığı yöntem sorunuyla bir bunalıma dönüşeceğini göreceğiz.

Bu dönemin kitap olarak çıkan en güzel incelemesi 1986’da basılan *Paris Komününde Üç Yurtsever Türk: Mehmet, Reşat ve Nuri Beyler* adlı kitap olarak gözüküyor. Türkiye aydınlanma tarihine çok iyi bir yerden, 1871 Paris Komünü’ne katılan üç Osmanlı gencinden başlıyor. Aynı kitapta ve dergi yazılarında Ludwig Büchner’in materyalizminin Osmanlı aydınlanmasına etkisi inceleniyor. Teber’in ilk Osmanlı materyalisti olarak kabul ettiği Beşir Fuad’ın³ hikâyesi anlatılıyor, Beşir Fuad’ın erken yaşta intiharındaki materyalist tonu vurgu-

3 Beşir Fuad, 1852-1887 yılları arasında yaşamış, Harbiye kökenli, sağlam bir materyalist görüş geliştirmiş Osmanlı aydınıdır.

luyor. Teber bu kitaba şöyle bir not düşer: “Beşir Fuad ve Baha Tevfik’in açtığı evrimsel biyoloji, materyalizm çizgisi, sonraki yıllarda Ethem Nejat ve Mustafa Suphi üzerinden sosyolojik tartışmalara atlayıp sürmüştür.” (Teber, 1986, s.120). Teber sonraki döneminde Ethem Nejat ve Mustafa Suphi üzerinden bu damarı takip etmek yerine Beşir Fuad’ın hiç de sağlıklı gözükmeyen intiharının etrafında dolaşmaya başlayacaktır.

Teber bu dönemde hâlâ Almanya’da çalışmaktadır. Birçok kültür çalışmasına katılmıştır. Bu döneme dair Cemil Fuat Hendek’in arşivinden çıkan aşağıdaki fotoğrafın çok kıymetli olduğunu düşünüyoruz.



Fotoğraf 1: 1987 veya 88 yılında Nikaragua’dan dönen fotoğrafçı Mehmet Ünal için Almanya’da düzenlenen etkinlikte çekilmiş. Sol baştaki Serol Teber, soldan dördüncü kişi ise Fakir Baykurt.

1980’lerin sonunu yaşamayan günümüz gençlerinin eşitliğe ve özgürlüğe dayalı bir dünya kurma inancıyla mücadele eden bir kişi için o yılların nasıl bir kâbusa dönüştüğünü anlaması çok zordur. Avrupa’daki bütün reel sosyalist ülkelerde karşı devrim yükselmiş, her yerde sosyalist iktidarlara karşı kitle eylemleri gerçekleşmektedir. Örneğin Polonya’da karşı devrim görünüşte bir işçi sendikasının liderliğinde popülerlik kazanmakta, Bulgaristan devleti Türklere ismini değiştirmesi için baskı yapmakta, Gorbaçov’un parlak söyleminin bir teslimiyeti içerdiği her gün daha iyi anlaşılmaktadır. 1987’de Orta menzilli Nükleer Güçler Anlaşması’nın Reagan ve Gorbaçov tarafından imzalanması ise SSCB’nin sonunu biraz daha yakınlıştırmış, barış hareketlerini boşa düşürmüştü. Sonunda 1989’da Soğuk Savaş’ın bütün ideolojik gücünü bindirdiği Berlin Duvarı sadece bütün dünyada emekçi sınıflarının üzerinde değil, emekçi sınıflardan yana aydınların üzerine de yıkıldı. Sağlam bir kuramsal temeli ve örgüte inancı olmayanların ayakta kalma şansı yoktu. Ancak çözülme sadece tek tek bireyleri değil, uzun bir mücadele tarihi olan partileri de likide etti.

Partisinden ayrılmış ve barış hareketine tutunmaya çalışan Teber’in bu çapta bir karşı devrim dal-gasın-

da kendini koruması mümkün değildi. Bir arkadaşı 1989’da, Türkiye’de liberal görüşlerin yayılmasında büyük bir rol oynamış Birikim dergisinin ilk sayısını Teber’e getirdiğinde “Çölde bir tutam yeşil ot görmüş inek gibi sevindim” dediği aktarılıyor. Murat Belge yazılarını pay-laşmaya başlayan Teber çağdaşı olan milyonlarcası gibi Marksist bir aydın olarak çözülüyor.

1988’de Oya Baydar ve Serol Teber’in Görüş Dergisinde çıkan yazıları bu çözülmeye işaret ediyor. Her ikisi de Komintern tipi partinin despotik yapısını eleştiriyor, neredeyse bir suç örgütü gibi yansıtıyorlar (Giritli, 1989)

BİR AYDININ TÜKENİŞİ

1989’dan evinde ölü olarak bulunduğu 2004 yılına kadar Teber’e hâkim olan ve tükenişini hazırlayan duygunun inandığı ve mücadele ettiği bütün zeminin çok hızlı bir şekilde çözülmesinden dolayı yaşadığı hayal kırıklığı olduğu ileri sürülebilir.

Çalışkanlığından ve bir aydın disiplininin şüphe etmeyeceğimiz Teber bu son 15 yılında üretmeye devam etmiş, birçok kitap yayınlamıştır. Bu kitaplarda ideolojik savrulmanın ve tükenişin izleri kendini dışa vurmaktadır. Teber’deki savrulmanın temel eksenini Marksist kuramdan kopup, Frankfurt Okulu olarak adlandırılan anti-Sovyetik, Freud ve Weber sosyolojisinden beslenen, sınıf mücadeleleri yerine farklı toplumsal dinamikleri öne çıkaran, toplumsal devrimler konusunda kötümser bir burjuva felsefi akıma yönelmesidir. Artık kitaplarında Engels’e, Marx’a ve Nazım’a yapılan atıfların yerini Freud’a, Adorno’ya, Horkheimer’e, Fromm’a yapılan atıflar almıştır. Nazım’ın devrimci şiiri yerini küçük burjuva aydınının bunalımını ve yenilgisini yansıtan Kafka’ya bırakmıştır.

1993’te yayınlanan iki kitabı *Toplama Kampı Sendromu ve İşkence Sonrası Yaşam* bu dönemin izlerini taşır. Öte yandan özellikle Toplama Kampı Sendromu faşizmin vahşetinin Türkçe yazında belgelenmesi açısından önemli veriler sunmaktadır.

2003 yılında Teber’in Freud’un yaşamını anlattığı *Bilimsel Bir Peri Masalı* kitabı özgün bir Freud biyografisidir. Burada henüz MDT’de ele alınmak üzere sırasını bekleyen zor bir konu olan Freud tartışmasına girmeyeceğiz. Freud’un davranışçılığın mekanik yapısının kırılmasına katkı koyduğu, taşıdığı metafizik öğelere rağmen bir ufuk açtığı doğrudur. Ancak bireyin incelenmesinde kullanılan psikanalitik yöntemin toplumu anlamak için bir yöntem olarak seçilmesini Marksizmden bir sapma olarak değerlendiriyoruz. Teber çubuğu buraya bükmektedir.

Teber’deki ideolojik dönüşüm asıl olarak şu iki kitapta olduğu gibi dışa vurulur. Bunların ilki 1990’da ilk baskısını yapan *Politik Psikoloji Notları-İnsanın Hiçleşme*

Serüvenine Giriş kitabıdır. Diğeri ise ölümünden 10 sene sonra yayınlanan *'Tutunamayanlar'ın Politik Psikolojisi* adlı kitaptır.

Politik Psikoloji Notları'nda Teber tam anlamıyla Frankfurt Okulu'nun tilmizi haline gelmiştir. Liberal yazarlarda görülen ortak öğeler olan emperyalizm kuramını yok sayma, tarihsel olarak verili sınıf mücadelelerini görmezden gelme, bunların yerini çeşitli psikolojik, Veberyen eleştirilerle doldurma eğilimi, dünyanın geleceğine ilişkin karamsarlık ve umutsuzluk bütün boyutları ile ortaya çıkar.

Öyle bir karamsarlık vardır ki girişte Teber şunları yazmıştır: *"ve insan, yapabileceği son etkinliğin ancak intihar olduğunu, fakat artık, intihar edebilecek kadar olsun bir etkinlik yeteneğinin kalmadığını anlar..."* (Teber, 2001, s.21). Teber kitabın son satırlarında işi şizofreniye yapılan bir övgüye vardır: *"Örneğin, şizofreni kimilerine göre Ben-bilincinin çeşitli düzeylerde çözüldüğü bir psikik durum ve kimilerine göre ise, insanın somut bireysel ütopyasını gerçekleştirdiği bir yaşam tarzıdır."* (Teber, 2001, s.208).

Kitaptan daha fazla alıntıyı yapmaya gerek olmadığını düşünüyoruz. Ancak önemli bir nokta daha var ve bu daha sonra 2004'te yazdığı kitapta çok daha belirgin hale gelecektir. AKP 2002'de hükümet olacak ve sonra 2008-2010 aralığında devleti tamamen ele geçirecektir. Bu ele geçişte sağ ve sol kökenli liberal yazarların büyük bir desteğini almıştır. Bu yazarlar el birliği ile bütün Cumhuriyet tarihini sınıflar üstü bir "vesayet rejimi" olarak okumuşlardır (Nalçacı, 2012). Teber'in kitabı da *"vesayet altına alınmış insanlar"*dan bahsetmektedir (Teber, 2001, s. 29).

Teber *"Tutunamayanların" Politik Psikolojisi* kitabının notlarını 2004'ün Kasım ayının ilk günlerinde Okuyan Us'ta yayınlanmak üzere Ayşen Anadol'a teslim eder ve bir hafta sonra üç gün boyunca gazetelerin alınmadığı görülünce içeri girildiğinde Bebek'teki evinde yatağında ölü bulunur. 12 Kasım 2004'te toprağa verilir. Kitap ise ancak 2014'te yayınlanır.

Kitap gerçekten bir kişiyi ayakta tutacak son bağları da parçalamak için yazılmıştır. Kitapta Türkiye üzerine bir tez geliştirilmiştir. Bu tezde ne feodal, ne kapitalist üretim tarzları, ne emperyalist devletlerin müdahalesi, ne sınıf mücadeleleri, ne burjuva devrimi, ne işçi sınıfı vardır ama Türkiye'nin üretim tarzı değişmeksizin süren bir Asya tipi militer despotizmdir (Teber, 2014, s. 45). Böyle olunca İttihat ve Terakki'den 1923 Devrimi kadrolarına kadar herkes temsil ettikleri sınıftan bağımsız olarak eli kanlı bir çetenin üyeleridir. Anadolu'da Ermeni halkına karşı işlenen cinayetlere ilişkin çok sayıda veri sunulmuştur ama olayın ele alındığı yöntem ve tarihsel çerçeve yanlıştır.

Bu kitapta ayrıca Oğuz Atay'ın post-modern romanı

olan *"Tutunamayanlar"* ile Orhan Pamuk'un kitapları-na büyük bir övgü vardır.

Yöntem yanlış olunca, Teber muhtemelen bu son kitabından dolayı başına bir sürü şey geleceğini düşünmüştür. Oysa o yıllarda Türkiye sermaye sınıfı Cumhuriyet'in kurucu ideolojisinden ve kurallarından kurtulmaya çalışıyordu. Teber uğradığı bütün entellektüel savrulmaya karşı namus-luydu ve liberal görüşlerini kişisel kazanç için kullanmayı düşünmedi. Düşünseydi pekâlâ ileride Taraf gazetesinin kadroları içinde yer alabilirdi.

SONSÖZ

Bu yazı yakın tarihimizdeki önemli ve üretken bir aydın olan Serol Teber'i bir bütün ve tarihsel olaylara bağlı olarak ele almak, onu genç kuşaklara takdim etmek için yazılmıştır. Bir yerde Türkiye'de bilimsel dünya görüşünün gelişimine yaptığı katkılar nedeniyle kendisine gönül borcumu-zdur.

Altmışaltı yaşında daha çok fazla üretebilecekken erken tükenişi ise Teber'in kişisel suçu değildir. 1989'da yaşanan karşı devrimin şiddetinden sadece Teber değil, milyonlar kaçmamıştır. Eğer illa sorumlu aranacaksa, bütün zor koşullara rağmen kolektif olarak devrimini koruyamayan veya ısrarla devrimini aramayan örgütlerin siyasi duruşlarına bakmak gerekir.

Serol Teber'e sözümüz değerli katkılarda bulunduğu bilimsel dünya görüşünün dünyaya egemen olması için elimizden geleni yapacağımız olsun.

KAYNAKLAR

Giritli, A. (1989). Legal sol parti için eleştiriler. *Gelenek*, 23, ss. 126-135.

<http://azkurs.org/turkiyede-norolojinin-dunu-bugunu.html> (Son erişim tarihi 20.03.2019)

Nalçacı, E. (2012). İkinci Cumhuriyet'in kuruluşuna eşlik eden ideolojik salgı: Vesayet rejimi. (Ed: E. Nalçacı ve S. Özeren) İkinci Cumhuriyet'in Düzeni, Yazılama, 2. Baskı, İstanbul, 2013, ss. 33-42.

Teber, S. (1975). *Davranışlarımızın Kökeni*. Say Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.

Teber, S. (1980). *İşçi göçü ve Davranış Bozuklukları*, Konuk Yayınları, İstanbul.

Teber, S. (1982). *Doğanın İnsanlaşması*, Öncü Kitapevi, İstanbul.

Teber, S. (1985). *İlk Toplamların Değişimi*. Say Yayınları, İstanbul.

Teber, S. ve Özügül, O. (1984). *Barış ve Savaş Sorunu Üzerine - Albert Einstein Sigmund Freud Yazışması*. Yarın Yayınları, İstanbul.

Teber, S. (1985). *Nükleer Savaş ve Gezegenin Biyolojik-İklimsel Yıkımı*. De Yayınevi, İstanbul.

Teber S. (1985). *Picasso*, De Yayınevi, İstanbul.

Teber, S. (1986). *Paris Komününde Üç Yurtsever Türk: Mehmet, Reşat ve Nuri Beyler* Teber. De Yayınevi, İstanbul.

Teber, S. (1988). *Sorun salt Stalin ya da "Stalinizm" mi?* Görüş, 25, ss. 38-39.

Teber, S. (1993). *İşkence Sonrası Yaşam*. Sorun Yayınları, İstanbul.

- Teber, S. (1993). *Toplama Kampı Sendromu -Ruhun Ölümü*. Sorun Yayınları, İstanbul.
- Teber, S. (2001). *Politik Psikoloji Notları: İnsanın Hiçleşme Serüvenine Giriş*. Papirüs Yayınevi
- Teber, S. (2004). *Bilimsel Bir Peri Masalı: Freud'un Aile ve Tarihsel Romanı*. Okuyan Us Yayınevi, İstanbul.
- Teber, S. (2014). *Tutunamayanlar'ın Politik Psikolojisi*. Okuyan Us Yayınevi, İstanbul.
- Üstün, S. ve Nalçacı, E. (2017). Aleksander Luria: Bilişsel Sinirbilimin Temelleri Atılıyor. Ed: E. Nalçacı) *Tarihselci Yöntem ve Bilim Tarihi*. Yazılma, İstanbul, ss. 187-205.

EK:

SEROL TEBER'İN ULAŞILAN BÜTÜN MAKALE VE KİTAPLARI

Nöro Psikiyatri Arşivi

1964, Cilt.1, Sayı.3: *Epileptik Davranış Bozukluklarında Anti-konvülsif İlaçların Etkisi*

Varlık dergisi

2001, Cilt.69, Sayı.1128: *Bilim, Bilimsellik ve Yazarın Eserleri Üzerine Söyleşi*

Felsefe Dergisi

1986, sayı 2: *"Ludwig Büchner ve Osmanlı düşünürleri üstündeki etkileri"*

1989, sayı 27: *"1789 Fransız Devrimi= "Re-Aksiyon" (Dreyfus Davası) = Aktion Franses"*

1989, sayı 28 *Homo Sapiens ne oldu sana?*

1989, sayı 28: *Leonardo da Vinci'nin Anatomi Desenleri*

Yeni Düşün Dergisi

1985, sayı 11: *Nükleer Savaş Sonrası Ertesi Günün Ertesi Günleri*

1985, sayı 12: *"Rastlantıcılık" Ya da Monod'un Uzattığı El... [Jacques Monod'nun "Rastlantı ve Zorunluluk" Adlı Kitabı Üzerine]*

1985, sayı 16: *Chagall'ın Mavisi*

1985, sayı 16: *Picasso [ve Guernica İsimli Tablosu Üzerine]*

1985, sayı 17: *Barış İçinde Yaşamama Hastalığı! [Yazarın Nükleer Savaş ve Gezenin Biyolojik-İklimsel Yıkımı İsimli Kitabından]*

1985, sayı 21: *Oblomovlar (İvan Aleksandroviç Gonçarov'un Kitabı Üzerine)*

1986, sayı 25: *Yeni Osmanlılar Cemiyeti ve 1870-1871 Paris Savunması- Komünde Üç Türk Yurtseveri... Reşat Nuri ve Mehmet*

Beyler 1

1986, sayı 26: *Yeni Osmanlılar Cemiyeti ve 1870-1871 Paris Savunması- Komünde Üç Türk Yurtseveri... Reşat Nuri ve Mehmet Beyler 2*

1986, sayı.27: *Yeni Osmanlılar Cemiyeti ve 1870-1871 Paris Savunması- Komünde Üç Türk Yurtseveri... Reşat Nuri ve Mehmet Beyler 3*

1986, sayı 28: *Yeni Osmanlılar Cemiyeti ve 1870-1871 Paris Savunması- Komünde Üç Türk Yurtseveri... Reşat Nuri ve Mehmet Beyler 4*

1986, sayı.31: *Kişiliğin Depolitizasyonu ve Militarizasyonu*

1987, sayı 36: *1923 İzmir İktisat Kongresi'nden 24 Ocak Kararlarına*

1987, sayı 41: *Yaşama sevinci*

1988, sayı 45: *"Kutsal Aile"de Babalar ve Çocuklar*

Bilim ve Sanat Dergisi

1981, sayı 1: *İşçi Göçü ve Davranış Bozuklukları*

1981, sayı 11: *Evrin Teorilerini Çarpıtma Çabaları*

1982, sayı 14: *Evrin Teorilerini Çarpıtma Çabaları*

1982, sayı 22: *100. Ölüm Yılı Nedeniyle 40 Yıl Önce Açılan Bir Darwin Sergisi Anımsatmaları*

1983, sayı 27: *Doğanın İnsanlaşması*

1983, sayı 34: *Picasso'nun Ölümünün 34. Yılı Anısına: Guernica'ları Kim Yapıyor...*

1984, sayı 37: *Hekimler ve Atom Savaşı*

1984, sayı 43: *Hekimler, Hipokrat Andı ve Atom Savaşı*

1985, sayı 51: *Bilimsel Teknik Devrim ve Ekonomik Toplumsal Yapıların Geleceği*

1985, sayı 60: *Serol Teber: "Bilim Adamları Barıştan Yana Tavrı Almak Zorundadırlar."*

1986, sayı 61: *Barışı Amaçlayan Başkaldırı Kutsaldır: Serol Teber-Mehmet Ünal*

1986, sayı 65: *"Voodoo Death" ya da Göçmenlik Serüveninin Sonu*

Yarın Dergisi

1981, sayı 1: *İnsan El'inin ve Beyin'inin Evrimi*

1984, sayı 30: *Doğanın İnsanlaşması*

Cogito Dergisi

1999, sayı 18: *Homo Sapiens'in Kendine Mekan Arayışı Serüveni, Altamira'dan Berggasse 19 Numaraları Ev'e*

1999, sayı 21: *Ölümünün 60. Yılı Anısına... Sigmund Freud'un Aile Romanından Kimi Satır Başları*

2000, sayı 24: *İsa'nın 2000. Doğum Günü Anısına...*

Görüş Dergisi

1988, sayı 25: *Sorun salt Stalin ya da "Stalinizm" mi?*

Açık Radyo

Serol Teber ve Şenol Ayla 2004 yılında Açık Radyo'da yirmi altı hafta süren "Didik Didik Freud" adında radyo programını yapmışlardır.

Kitapları

Teber, S. (1975). *Davranışlarımızın Kökeni*. Say Yayınları

Teber, S. (1980). *İşçi Göçü ve Davranış Bozuklukları*. Konuk Yayınları

Teber, S. (1982). *Doğanın İnsanlaşması*. Say Yayınları

Teber, S. (1983). *Arbeitsemigration und Verhaltensstörungen*. Infograph, Frankfurt am Main.

Teber, S. ve Özügül, O. (1984). *Barış ve Savaş Sorunu Üzerine - Albert Einstein Sigmund Freud Yazışması*. Yarın Yayınları

Teber, S. (1985). *Nükleer Savaş ve Gezegenin Biyolojik-İklimsel Yıkımı*. De Yayınevi

Teber, S. (1985). *Yeni Osmanlılar ve Paris Komünü*

Teber, S. (1985). *İlk Toplamların Değişimleri*. Say Yayınları

Teber, S. (1985). *Picasso*. De yayınevi

Teber, S. (1986). *Mehmet, Reşat ve Nuri Beyler: Paris Komünü'nde Üç Yurtsever Türk*. De Yayınevi

Teber, S. (1990). *Politik Psikoloji Notları. İnsanın Hiçleşme Serüvenine Giriş*. Ara Yayıncılık

Teber, S. (1993). *İşkence Sonrası Yaşam*. Sorun yayınları

Teber, S. (1993). *Toplama Kampı Sendromu -Ruhun Ölümü-*. Sorun Yayınları

Teber, S. (1993). *Göçmenlik Yaşantısı ve Kişilik Değişimi*. Orta-doğu Yayınevi

Teber, S. (2001). *Melankoli: Normal Bir Anomali*. Say Yayınları

Teber, S. (2002). *Aşyan'daki Kahin: Tevfik Fikret'in Melankolik Dünyası*. Okuyan Us Yayınevi

Teber, S. (2003). *Bilimsel Bir Peri Masalı: Freud'un Aile ve Tarihsel Romanı*. Okuyan Us Yayınevi

Teber, S. (2014). *Tutunamayanlar'ın Politik Psikolojisi*. Okuyan Us Yayınevi